

Politiikanteon ohjaamiseen ei tarvita ”onnellisuusmittareita” Helsingin Sanomat 6.2.2011

Vihreät haluaa seuraavan hallituksen ottavan käyttöön ”onnellisuusmittarin” ohjaamaan kaikkea päätöksentekoa (HS 1.2.). Erityisesti Vihreät mainostaa niin kutsuttua aidon kehityksen indikaattoria (Genuine Progress Indicator, GPI). Tilastokeskuksen tutkijoiden mukaan GPI:llä mitattu hyvinvointi oli Suomessa huipussaan vuonna 1989. Sen jälkeen kehitys on ollut lähes pelkkää alamäkeä ja nyt meillä menee jo huonommin kuin 1970-luvun alussa.

Aidon kehityksen indikaattori on yksi esimerkki viime aikoina kehitellyistä mittareista, joiden sanotaan kuvaavan ihmisten todellista hyvinvointia paremmin kuin kansantulo. Ne yhdistävät perinteisiin kansantalouden tilinpidon tunnuslukuihin, kuten kansantuloon tai kulutukseen, tietoja muista hyvinvoinnin kannalta tärkeistä pidetyistä asioista. Tähän indikaattoriin vaikuttaa kulutuksen lisäksi esimerkiksi tulonjaon tasaisuus, korkeakoulutuksen määrä ja joidenkin luonnonvarojen käyttö.

Näiden mittareiden keskeinen ongelma on se, että niissä yhdistetään keskenään yhteismitattomia asioita. Lopputuloksena on mittari, josta on vaikea sanoa, mitä se täsmälleen kuvaa, ja jonka perusteella on vaikea tehdä päätöksiä. Voi kysyä, mitä hyötyä olisi sellaisesta auton mittarista, joka kertoo nopeuden ja jäljellä olevan polttoainemäärän keskiarvon. Samalla tavalla voi kysyä, mitä hyötyä on yhdistää esimerkiksi kansantulo ja jokin tulonjaon tasaisuutta kuvaava luku yhdeksi luvuksi.

On erikoista, että juuri poliitikot ovat innostuneita näistä indikaattoreista. Poliitiikanteon ydin on erilaisten yhteiskunnallisten tavoitteiden välillä tasapainoilu. Jos poliitikot ottavat jonkin hyvin erilaisia asioita yhdistelevän indikaattorin ohjenuorakseen, he ulkoistavat tärkeän osan poliittista päätöksentekoa tilastonikkareille.

Uusien hyvinvointimittareiden kannattajat väittävät, että kansantulomittari ohjaa liikaa yhteiskunnallista keskustelua ja päätöksentekoa. Kuitenkin tulonjakokysymykset ovat olleet erittäin hyvin esillä esimerkiksi viimeaikaisessa verokeskustelussa. Poliitikot myös tekevät jatkuvasti päätöksiä, joiden voi arvioida pienentävän kansantuloa. Esimerkiksi maanpuolustukseen, ympäristön suojeluun, vanhustenhuoltoon ja kehitysapuun panostamista pidetään tärkeänä aivan muista syistä kuin talouskasvun näkökulmasta.

Kansantulomittarin rinnalle vaaditaan laajempia indikaattoreita myös väittämällä, että kansantulolla ja todellisella hyvinvoinnilla ei olisi enää juuri tekemistä keskenään. Keskustelussa esitetään usein tosiasiassa, että talouskasvu ei enää nosta vauraimpien kansakuntien kansalaisten onnellisuutta. Viimeaikainen taloustieteellinen tutkimus on kuitenkin osoittanut tuon vanhan päätelmän vääräksi – talouskasvu lisää onnellisuutta edelleen myös vauraissa maissa.

Epäilemättä suomalaiset kokivat jo 1970-luvulla olevansa sangen onnellisia. Mutta jos nyt eksyisimme 1970-luvun todellisuuteen, useimmat meistä pyrkisivät takaisin nykypäivään yhtä vimmatusti kuin monet pyrkivät nyt pienten tuloerojen Kuubasta siirtolaiseksi Yhdysvaltoihin.

Kaiken kaikkiaan näyttää siltä, että talouden on kasvettava että onnellisuuden taso säilyisi edes ennallaan. Japanin esimerkki on valaiseva. Siellä kansalaisten kyselyissä ilmaisema onnellisuus on ollut laskussa 1990-luvun alkupuolelta lähtien, eli siitä lähtien kun Japanin talouskasvu jämähti.

Ripeästä talouskasvusta huolehtiminen on siis yleensä hyvää ”onnellisuuspolitiikkaa”. Samalla täytyy tietenkin huolehtia lukemattomista muista tärkeistä asioista. Poliittikan onnistuneisuutta voi arvioida kunnolla vain tarkkailemalla laajaa mittaristoa eikä tuijottamalla mitään yksittäistä indeksiä. Demokraattisessa valtiossa äänestäjien tehtävä on lopulta päättää, millaisilla painotuksilla eri tekijöitä pitää arvioida – sitä päätöstä ei saa jättää tilastojen laatijoille.

Mika Maliranta, tutkimusjohtaja, ETLA ja professori, Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu
Niku Määttänen, tutkimusohjaaja, ETLA